

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2019.gada 13.novembrī Nr. 1-6/15

Satversmes tiesas tiesnesim G.Kusiņam
tiesa@satv.tiesa.lv

Par viedokli lietā Nr.2019-13-01

[1] Tiesībsarga birojā 14.10.2019. saņemts Jūsu lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2019-13-01 “Par Civilprocesa likuma 464.panta 4.1.daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”. Lēmumā esat lūdzis tiesībsargam sniegt rakstveida viedokli par visiem jautājumiem, kuriem varētu būt nozīme lietā Nr.2019-13-01.

Civilprocesa likuma 464.panta 4¹.daļa paredz, ka: “*šā panta otrajā, trešajā un ceturtajā un septītajā daļā minēto lēmumu var sastādīt rezolūcijas formā, ievērojot šā likuma 229.panta otrajā daļā noteikto*” (turpmāk – apstrīdētā norma). Tādējādi apstrīdētā norma paredz, ka Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdē pieņemto lēmumu par kasācijas ierosināšanu, par attiešanos ierosināt kasācijas tiesvedību, par lietas nodošanu izskatīšanai kasācijas kārtībā Augstākās tiesas paplašinātā sastāvā, kā arī par atteikšanos pieņemt blakus sūdzību var sastādīt rezolūcijas veidā, ievērojot šā likuma 229.panta otrajā daļā noteikto.

[2] Pieteikuma iesniedzēja savā pieteikumā paudusi viedokli, ka apstrīdētā norma, kas paredz, ka Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdē lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var tikt sastādīts rezolūcijas veidā, pārkāpj pieteikuma iesniedzējas tiesības saņemt motivētu tiesas nolēmumu. Lēmums, kas pieņemts rezolūcijas veidā, liedzot pieteikuma iesniedzējai iepazīties ar Augstākās tiesas tiesnešu kolēģijas rīcības sēdes lēmuma motīviem, kuru dēļ pieņemts rīcības sēdes lēmums par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību. Tādējādi tiek ierobežotas viņas Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversmes) 92.panta pirmajā teikumā garantētās tiesības.

[3] Satversmes 92.panta pirmais teikums nosaka, ka “*Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā*”. Personas pamattiesību aizsardzības ir viens no demokrātiskas tiesiskas valsts nozīmīgākajiem pienākumiem. Valstij ir

jānodrošina efektīva aizsardzība ikvienai personai, kuras likumiskās intereses ir aizskartas. Tāpēc personas tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana ir līdzeklis šā mērķa sasniegšanai, jo tieši no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas ir atkarīga arī citu personas pamattiesību aizsardzība.¹

Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process aptver vairākus savstarpēji saistītus elementus, piemēram, tiesības uz pieeju tiesai, pušu līdztiesības un sacīkstes principu, tiesības tikt uzklautam, tiesības uz motivētu tiesas spriedumu, kā arī tiesības uz pārsūdzību.² Tikai tāds tiesas process, kas nodrošina minēto elementu īstenošanu, garantē personai efektīvu tās tiesību aizsardzību. Tādējādi valsts pienākums ir noteikt tādu lietas izskatīšanas kārtību, lai persona varētu taisnīgā un objektīvā tiesā efektīvi aizsargāt savas tiesības un likumiskās intereses. Turklāt likumdevējam ir jāveido tāda efektīva un harmoniska tiesību sistēma, kas visos tiesas procesos nodrošina personas pamattiesības. Jo īpaši tas attiecas uz kasācijas instances tiesu, kurai demokrātiskā tiesiskā valstī ir būtiska nozīme Satversmes un tiesību virsvadības nodrošināšanā³, jo tā sniedz principiālu likuma materiālo un procesuālo tiesību normu interpretāciju, kas var ietekmēt daudzu personu tiesības dažādos tiesu procesos. Kā arī jāņem vērā, ka kasācijas instance ir pēdējā tiesu instance, kura pieņem lēmumu, ar kuru noslēdzas tiesvedība, kurā persona var aizstāvēt savas aizskartās tiesības vispārējā kārtībā.

[4] Satversmes tiesa lietā Nr. 2013-02-01 ir noteikusi⁴, ka no Satversmes 92.panta pirmā teikuma neizriet valsts pienākums nodrošināt ikvienas civillietas izskatīšanu kasācijas kārtībā. Kā arī Satversmes 92.panta pirmais teikums neliedz valstij noteikt, kādas lietas un ar kādiem nosacījumiem ir izskatāmas kasācijas tiesvedības kārtībā, tostarp atvēlot noteiktu rīcības brīvību kasācijas instancei, lai tā varētu izvērtēt konkrētu lietu izskatīšanas nepieciešamību.⁵ Tajā pašā laikā, ja valsts ir paredzējusi kasācijas instanci, tad arī kasācijas instances pieejamībai ir jāatbilst taisnīgas tiesas prasībām. No iesniedzējas pieteikuma izriet, ka piekļuve kasācijas instancei kā tādai pieteicējai nav tikusi liegta, jo pieteikuma iesniedzēja kasācijas sūdzība tikusi vērtēta Augstākās tiesas rīcības sēdē. Tomēr pieteicēja ir norādījusi, ka viņas tiesību uz taisnīgu tiesu aizskārumu veido tieši tas, ka Augstākās tiesas rīcības sēdes lēmums, ar kuru atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemts pamatojoties uz apstrīdēto normu rezolūcijas formā, proti, nav motivēts un tādējādi nesamērīgi ir ierobežotas viņas pamattiesības, jo nav iespējams iepazīties ar Augstākās tiesas rīcības sēdes motīviem.

[5] Satversmes tiesa ir secinājusi, ka likumdevēja noteiktā kasācijas sūdzību un protestu sākotnējā izvērtēšana Augstākās tiesas rīcības sēdē ir atbilstoši izraudzīts kasācijas instances pienācīgas darbības nodrošināšanas līdzeklis.⁶ Turklāt jāuzsver, ka likumdevējs ir radījis mehānismu, pateicoties kuram Augstākās tiesas rīcības sēde

¹ Satversmes tiesas spriedums 2012.gada 12.aprīļa sprieduma lietā Nr.2011-16-01 9.punkts.

² Satversmes tiesas 2008. gada 5. novembra sprieduma lietā Nr. 2008-04-01 8.2. punkts un 2010. gada 17. maija sprieduma lietā Nr. 2009-93-01 8.3. punkts.

³ Satversmes tiesas spriedums 2018.gada 14.jūnijā spriedums lietā Nr.2017-23-01 13.1.punkts.

⁴ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2013-02-01.

⁵ Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.2013-02-01 10.3. un 11.punkts.

⁶ Satversmes tiesas lieta Nr.2007-22-01 18.2.punkts

nepilda tikai formālu funkciju. Civilprocesa likumā noteiktā kārtība paredz, ka tiesnešu kolēģijai papildus formālai kasācijas sūdzības satura izvērtēšanai ir jāapsver arī citi jautājumi: vai sūdzībā norādītajos tiesību normu piemērošanas jautājumos ir izveidojusies Augstākās tiesas judikatūra un pārsūdzētais spriedums tai atbilst; vai nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma pareizību un tiesiskumu, vai izskatāmajai lietai ir būtiska nozīme vienotas tiesu prakses nodrošināšanā vai tiesību tālāk veidošanā.

No minētā var secināt, ka pēc būtības Augstākās tiesas rīcības sēdei ir piešķirta plašāka funkcija, proti, izvērtēt ne vien kasācijas sūdzības atbilstību tai izvirzītajām formālajām prasībām, bet arī tās saturu. Tādējādi pēc būtības šāda procedūra ir pielīdzināma lietas izskatīšanai rakstveida procesā,⁷ kurā rīcības sēdē atbilstoši normatīvajā regulējumā paredzētajiem kritērijiem tiek vērtēta sūdzības atbilstība, pirms tiek pieņemts attiecīgs lēmums.

[6] Pieteicējs konkrētajā lietā nav apšaubījis, ka apstrīdētā norma nav tikusi pieņemta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Tomēr norādījis uz to, ka tā nav piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai, vēršot uzmanību uz to, kādus lēmumus civilprocesuālā kārtībā likumdevējs paredzējis pieņemt rezolūcijas formā un to atšķirīgo tiesisko raksturu un seku ziņā, kā rezultātā bez lēmuma motivācijas pieteikuma iesniedzējam nav iespējas pārliecināties par pieņemtā lēmuma tiesiskumu, pamatotību un atbilstību tiesu praksei.

No Saeimas mājas lapā www.saeima.lv pieejamās informācijas izriet, ka likumprojekta Nr.163/Lp11 "Grozījumi Civilprocesa likumā" apstrīdētā norma iekļauta pamatojoties uz Tieslietu ministra G.Bērziņa priekšlikuma pamata, kas iesniegts tikai uz trešo lasījumu, bez izvērstāka publiski pieejama pamatojuma. Saeima savā atbildes rakstā ir uzsvērusi, ka lēmuma pieņemšana rezolūcijas veidā ļauj samazināt Senāta tiesnešu darba apjomu. Šāda vienkāršota lēmuma forma ļauj ietaupīt laika un darba resursus, kas būtu nepieciešami pilna lēmuma sastādīšanai un tādejādi šie resursi var tikt novirzīti sarežģītāku lietu ātrākai un efektīvākai izskatīšanai. Saeima ir paudusi viedokli, ka izvirzīto mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem personas tiesību mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

[7] Tiesībsargs neapšaubā, ka likumā ietvertajam regulējumam par Augstākās tiesas rīcības sēdes lēmuma pieņemšanu rezolūcijas veidā likumdevēja izvirzītais mērķis – atslogot kasācijas instanci, samazināt nepamatoto sūdzību izskatīšanai nepieciešamo darba un laika resursus un nodrošināt civillietu ātrāku un efektīvāku izskatīšanu – ir atzīstams par leģitīmu. Tomēr tiesībsarga ieskatā lietu izskatīšanas termiņu samazināšana nevar būt pašmērķis. Normatīvā regulējuma pilnveides rezultātam būtu jāatspoguļojas ne tikai ātrākā lietu izskatīšanā, kas neapšaubāmi ir viena no Latvijas tiesu sistēmas aktuālākajām problēmām, bet reformām jābūt vērstām uz Satversmes 92.pantā garantēto tiesību nodrošināšanu pēc būtības. Tiesībsargs piekrīt pieteikumā norādītajam, ka pieņemto lēmumu ietekme uz personas pamattiesību realizāciju tomēr ir kardināli atšķirīga, jo nav šaubu, ka lēmums par lietas ierosināšanu vai lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai Augstākās tiesas paplašinātā sastāvā nevar tikt pielīdzināts Civilprocesa likuma 464.panta trešajā daļā pieņemtajam lēmumam, ar

⁷ Satversmes tiesas 2013.gada 21.oktobra lietas Nr.2013-02-01 12.punkts.

kuru tiek atteikta kasācijas tiesvedības ierosināšana. Tādējādi pieļaujams, ka lēmuma forma attiecībā uz dažādiem lēmumiem var atšķirties un, piemēram, tiesību aizskārumš nav saskatāms lēmumam par lietas ierosināšanu, kas sastādīts rezolūcijas formā.

[8] Vērtējot personai noteiktā pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka apstrīdētā norma paredz, ka senatoru kolēģija var sastādīt arī motivētu lēmumu, ja tas ir nepieciešams, jo normā tiek lietots vārds “var”. Tas nozīmējot, ka ir izvēles iespējas. Jautājums par to, vai sastādīt lēmumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanas atteikumu rezolūcijas veidā, norādot atteikuma pamatu, vai arī lēmumā izvērstus kasācijas tiesvedības atteikuma motīvus, ir ar tiesību normas piemērošanu saistīts jautājums.

Tomēr tiesībsargs atkārtoti vērš uzmanību uz to, ka pēc būtības Augstākās tiesas rīcības sēdes funkcijās papildus formālai kasācijas sūdzības satura izvērtēšanai ir jāapsver arī citi būtiski jautājumi. Saprātīgs un racionāls nolēmuma pamatojums ir nepieciešams, lai varētu pārliecināties, vai tiesību piemērotājs nav rīkojies subjektīvi. Savukārt, ja tiesas motīvi nav zināmi, var rasties šaubas par to, vai apsvērumi ir pienācīgi izvērtēti un vai nolēmums nav balstīts uz subjektīviem motīviem. Motivēts nolēmums veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un stiprina tiesu varas autoritāti.

Tiesībsargs jau iepriekš ir paudis viedokli Satversmes tiesas lietā Nr.2013-02-01 “Par Civilprocesa likuma 464.¹panta otrās daļas 2.punkta atbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”, norādot uz personas pamattiesību aizskārumu, ko veido šajā lietā apstrīdētā norma. Norādīja uz Satversmes tiesas⁸ pausto atziņu, ka “nebūtu pieļaujama tāda situācija, ka par atsevišķu normu piemērošanas tiesiskajām sekām pieņemta tiesas nolēmuma pamatojums aprobežotos vienīgi ar vispārīgu atsauci uz abstraktu tiesu praksi vai neidentificējamu judikatūru. Judikatūrai ir būtiska nozīme lietu izspriešanā, jo ar tās palīdzību var izsekot tiesas nolēmumā ietvertajai argumentācijai. Tāpat judikatūra palīdz labāk izprast būtiskākos tiesiskos apsvērumus, kuru dēļ tiesa izšķīrusies par lietas dalībnieku izteikto argumentu akceptēšanu vai—tieši pretēji— noraidīšanu. Minētais uzliek tiesai par pienākumu pēc iespējas precīzi un nepārprotami ietvert atsauces uz tiem tiesu nolēmumiem, kuri kalpojuši par pamatu attiecīgā nolēmuma pieņemšanai”. Tiesībsargs piekritis Civilprocesa komentāros minētajai atziņai, ka analizējot un dodot vērtējumu tiem argumentiem kasācijas sūdzībā, kuri nav pamats sprieduma atcelšanai, rīcības sēdes lēmums faktiski kļūst par Senāta spriedumu, bet tāds nav rīcības sēdes uzdevums. Tādējādi—uzsverot, ka rīcības sēdes lēmumam nav jābūt ļoti izvērstam, tam tomēr vajadzētu saturēt kaut nelielu pieņemtā lēmuma motivāciju. Pretējā gadījumā sabiedrībā tiek vairota neuzticēšanās tiesas pieņemtajiem nolēmumiem.⁹ Likumdevējs kasācijas sūdzības iesniegšanai jau tā ir uzlicis vairākus šķēršļus, lai ierobežotu kasācijas sūdzību skaitu un nodrošinātu ātrāku Senāta darbu. Līdz ar to nav samērīgi vēl papildus ietvert nosacījumu, ka par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību, lēmums var tikt pieņemts bez motivācijas.

[9] Atbilstoši apstrīdētajai normai un Civilprocesa likuma 229.panta otrajai daļai lēmuma pieņemšana rezolūcijas veidā nozīmē to, ka tajā tiek norādīts tikai lēmuma

⁸ Satversmes tiesas 2012.gada 1.novembra spriedums lietā Nr.2012-06-01, 11.punkts.

⁹ Tiesībsarga viedoklis Satversmes tiesas lietā Nr.2013-02-01” Par Civilprocesa likuma 464.1.panta otrās daļas 2.punkta atbilstību Satversmes 92.panta pirmajam teikumam”.

pieņemšanas laiks un vieta, tiesas nosaukums, sastāvs un tiesas secinājums. Šāds lēmums arī ticis pieņemts attiecībā uz pieteicēju. Analizējot attiecībā uz pieteicēju pieņemto nolēmumu, Saeima atbildes rakstā skaidrojusi, ka lēmumā ietvertās norādes sniedz iesniedzējam vispārīgu informāciju (pēc būtības likuma normu atreferējumu) par kasācijas tiesvedības neierosināšanas iemesliem.

Ievērojot minēto, tiesībsargs uzsver, ka, lai arī apstrīdētā norma paredz tiesas iespēju sastādīt izvērstāku lēmumu, šāds regulējums pēc būtības pieļauj atšķirīgu praksi kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā, ko jau attiecībā uz kriminālprocesa regulējumu Satversmes tiesa norādījusi kā demokrātiskai un tiesiskai valstī nevēlamu. Lai gan konkrētā atziņa ir sniegta, vērtējot kriminālprocesa regulējumu, tiesībsarga ieskatā šāda atziņa būtu attiecināma arī uz citu lietu kategorijām kasācijas instancē. Turklāt Satversmes tiesa ir norādījusi arī uz to, ka, salīdzinot dažādu tiesas procesu tiesisko regulējumu, neapšaubāmi iespējams atrast arī visiem procesiem kopīgas iezīmes un uzsvērusi tieši kasācijas instances būtisko lomu Satversmes un tiesību virsvadības nodrošināšanā.¹⁰

[10] Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka tiesiskas valsts principa būtiska sastāvdaļa ir tiesiskā noteiktība. Tāpat arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā atzīts, ka valsts ir atbildīga par savas tiesību sistēmas organizēšanu tādā veidā, lai pēc iespējas tiktu novērsta pretrunīgu tiesu nolēmumu pieņemšana. Ar vienveidīgu tiesu praksi tiek nodrošināta taisnīguma ievērošana, tiesiskā noteiktība un veicināta sabiedrības uzticēšanās tiesām. Motīvu norādīšana tiesas nolēmumā ir viens no līdzekļiem, kas sekmē vienveidīgas prakses veidošanos. Turklāt pati Augstākā tiesa savā pārskatā kā vienu no problēmām ir norādījusi to, ka viens no iemesliem nepamatotu kasācijas sūdzību iesniegšanas pamatiem ir saistīts ar judikatūras nepārzināšanu.¹¹ Savukārt Satversmes tiesa ir norādījusi, ka pieejama un saprotama judikatūra, kasācijas instances tiesas sniegtā analīze un interpretācija ir nozīmīgs instruments vienveidīgas judikatūras veidošanai, kā arī tiesību attīstības nodrošināšanai.¹²

Turklāt no Satversmes 92.panta pirmā teikuma neizriet tiesas pienākums sniegt detalizētu atbildi uz katru sūdzības iesniedzēja argumentu. Iekļaujamā pamatojuma izvērtēšana ir atkarīga no pieņemtā nolēmuma būtības un konkrētās lietas apstākļiem.

Tādējādi, lai gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši tiesību uz taisnīgu tiesu ietvertajām garantijām ir pietiekami, ja kasācijas instance savā nolēmumā atsauca tikai uz tiesību normām, bez ievēribas nevar atstāt Satversmes tiesas atziņu, ka valsts saskaņā ar tās konstitucionālajām tradīcijām var noteikt plašākas pamattiesību garantijas, uzsverot, ka pienācīgs un Satversmei atbilstošs tiesisks regulējums vienmēr paredzēs garantijas, kas regulējuma pareizas un sistēmiskas piemērošanas gadījumā izslēgs pamattiesību pārkāpuma iespējamību.¹³

[11] Tiesībsargs vērš uzmanību uz to, ka, lai gan normatīvais regulējums administratīvajā procesā¹⁴ līdzīgi kā civilprocesā kasācijas instancē paredz rīcības sēdē tiesnešu kolēģijai izvēlēties sastādīt lēmumu rezolūcijas veidā vai izvērstu, no

¹⁰ Satversmes tiesas 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-23-01, 13.1.punkts.

¹¹ http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS18_web-2.pdf, 23.lpp.

¹² Satversmes tiesas 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-23-01 12.2.punkts.

¹³ Satversmes tiesas 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-23-01 14.punkts.

¹⁴ Administratīvā procesa likuma 338.panta piektā daļa.

Augstākās tiesas publiski pieejamās informācijas¹⁵ izriet, ka Administratīvo lietu departaments rīcības sēdes nolēmumos, ar kuriem tiek atteikta kasācija tiesvedības ierosināšana, ietver argumentāciju. Lēmumos tiek ietverti motīvi kopsakarā ar kasatoru argumentu izvērtējumu. Līdz ar to tiek izkopts lakonisks izteiksmes stils, kas neietekmē argumentācijas kvalitāti. Vienlaikus tiek nodrošināta procesuāla ekonomija, jo tiek atspoguļoti Senāta apsvērumi par tiesību jautājumiem. Šajā aspektā senatori juridiskus argumentus izklāsta tādējādi, lai procesa dalībnieki var izprast tiesību normu saturu un Senāta apsvērumus par to piemērošanu, kā rezultātā tiek uzlabota tiesas spriešanas kvalitāte.

Attiecībā uz Augstākās tiesas Civillietu departamentu norādāms, ka 2018.gadā¹⁶ lēmumi ar atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību pieņemti 69% no saņemtajām sūdzībām, salīdzinoši 2017.gadā šis rādītājs ir bijis 68%. Tiesībsarga rīcībā nav informācijas par to, cik no šiem lēmumiem pieņemti rezolūcijas veidā. Tomēr bez ievēribas nevar atstāt norādīto informāciju, ka Augstākā tiesa kopumā norāda uz būtiskām problēmām zemāko instanču nolēmumu kvalitātē, kas tiesībsarga ieskatā, jo īpaši akcentē kasācijas instances nozīmīgumu.

Turklāt, bez ievēribas nevar atstāt Satversmes tiesas nolēmumu lietā Nr.2017-23-01, ar kuru arī kriminālprocesa regulējums, ciktāl tas neparedz, ka lēmumā par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību norādāmi motīvi, atzīts par neatbilstošu Satversmes 92.panta pirmajam teikumam. Tādējādi tiesībsarga ieskatā, konstitucionāli nozīmīgi arī civillietu departamentā kasācijas instancei ir nodrošināt pietiekamas un līdzvērtīgas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas, lai gan personai, kura vērsusies savu tiesību aizsardzībā pēdējā tiesu instancē, gan sabiedrība kopumā, atteikuma gadījumā varētu saprast kādi tiesas motīvi ir bijuši tiesas nolēmuma pamatā.

[12] Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uzsverot kasācijas instances lomu un nozīmi tiesību sistēmas vienotības, attīstības un personas pamattiesību nodrošināšanā, tiesībsargs uzskata, ka Civilprocesa likuma nesniedz pietiekamas garantijas tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu. Tādējādi, **Civilprocesa likuma 464.panta 4¹.daļa ciktāl tā paredz, ka lēmumu par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību var sastādīt rezolūcijas veidā, neatbilst Satversmes 92.panta pirmajam teikumam.**

Ar cieņu

tiesībsarga vietā
tiesībsarga vietniece

I.Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

¹⁵ http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS18_web-2.pdf, 23.lpp.

¹⁶ http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/2_Par_Augstako_tiesu/Informativie_materiali/BILETENS18_web-2.pdf, 17.lpp.